

Гавриленко Наталія Вікторівна
аспірантка Одеського Державного Економічного Університету
старший викладач ППІ НУК ім. адмірала Макарова

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ МАЛИХ МІСТ МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

Обґрунтування важливості проблеми. Активізація участі населення малих міст у підприємницькій діяльності дозволяє забезпечити соціально-економічний розвиток цих міст та прилеглих до них сільських територій, підвищити рівень зайнятості населення, зменшити обсяги масової трудової міграції і відтоку активної частини населення за кордон, призупинити процеси зниження рівня якості людського капіталу. В Україні нараховується 350 малих міст, в яких проживає 13% населення країни, лише 22 малих міста протягом останніх років інтенсивно розвиваються; 60% розвивається слабо, 33% є депресивними[1]. Забезпечення розвитку малого бізнесу в малих містах та районах України слід розглядати вагомим чинником подолання депресивності цих територій. Окрім того, актуальність та своєчасність розробки і реалізації стратегії розвитку малого бізнесу в малих містах (на прикладі Миколаївської області) полягає в наступному:

- спостерігаються значні диспропорції за більшістю показників розвитку малого підприємництва в обласному центрі порівняно з малими містами та районами загалом[2];

- сектор малого підприємництва відіграє важливу та бюджетоутворюючу роль (43% єдиного податку фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та 23% єдиного податку юридичних осіб перераховується до місцевого бюджету) в економіці малих міст та районів, від рівня його розвитку залежить розвиток ринку праці та подальший соціально-економічний розвиток міст, районів та області загалом;

- спостерігається відставання розвитку малого підприємництва у малих містах регіону порівняно з державами з високим рівнем розвитку підприємництва. Тому розвиток малого бізнесу в малих містах є значним резервом подальшого розвитку підприємництва в Україні та наближення показників його розвитку до рівня розвинених держав.

Суть та масштаби проблеми. Аналіз рівня розвитку сектора малого підприємництва у обласному центрі (місто Миколаїв) та малих містах і районах області[2] дозволив виявити такі закономірності (які зрештою є характерними для більшості регіонів України): 1. Найвищий рівень розвитку малого підприємництва спостерігається в обласному центрі, який значно переважає малі міста за загальною кількістю, кількістю діючих та кількістю малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб. 2. В обласному центрі сконцентровано 116 малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб, при цьому середньо обласний показник склав 68 одиниць. В середньому по Україні приходиться 72 малих підприємства. За адміністративно-територіальною ознакою найбільше найманих працівників працювало на малих підприємствах

м. Миколаєва (33, 1 тис. осіб або 65,6 усієї чисельності); вагомим є і обсяг прибутку, сформований малими підприємствами Миколаївщини – 298,3 млн грн., що становить майже 58% від загальнообласного показника і свідчить про надмірну концентрацію економічних ресурсів сектора малого підприємництва в обласному центрі. 3. В обласному центрі та лише в одному Южноукраїнську спостерігається позитивна динаміка збільшення кількості малих підприємств[2]. 4. Вищим, ніж в обласному центрі, є рівень участі сектора малого підприємництва в економіці за такими показниками, як питома вага сектора малого підприємництва у загальному обсязі реалізованої продукції (причому у базових галузях економіки) та середньорічна кількість зайнятих на одному малому підприємстві[2]. 5. Нижчими є показники ефективності фінансово-господарської діяльності, використання ресурсів та ліквідності підприємств, які функціонують у малих містах та районах. 6. Високою є підприємницька активність населення малих міст у сфері торгівлі, що свідчить про недосконалість галузевої структури та низький розвиток сектора малого підприємництва у малих містах у низько інноваційних та галузях економіки із значною доданою вартістю; економічні відносини населення малих міст та районів часто не виходять за рамки натурального господарства, а товарно-грошові відносини витісняються обмінною торгівлею. 7. Практично відсутні коопераційні та кластерні зв'язки підприємств малого і великого бізнесу, а також малих підприємств з малих міст та районів із підприємствами з обласного центру.

Основні небезпеки та ризики у зв'язку із розвитком проблемної ситуації. Низький рівень розвитку підприємництва у малих містах та районах області вже сьогодні завдає таких негативних соціально-економічних наслідків: 1. Значне погіршення ресурсного потенціалу (людського, матеріально-технічного тощо), подальше наближення більшості малих міст та сіл України до межі зникнення, посилення трудової міграції та надмірної концентрації бізнесу та господарських ресурсів у обласних центрах і великих містах. Ця проблема підсилюється тим, що кожне п'яте мале місто України є монофункціональним (обслуговує одне містоформуюче підприємство). 2. Призупинення темпів розвитку підприємництва регіону та держави загалом, гіпертрофоване зростання „центру” за рахунок виснаження „периферії”, сповільнення темпів соціально-економічного розвитку країни загалом. Як наслідок, більшість регіонів є дотаційними або депресивними, а нерівномірність регіонального розвитку – очевидною. 3. Скорочення обсягів фінансових надходжень до місцевих бюджетів, що призводить як до посилення соціально-економічних диспропорцій регіонального і субрегіонального розвитку в Україні, так і до погіршення соціально-побутової інфраструктури малих міст. 4. Формування у суспільстві негативного ставлення до ведення підприємницької діяльності та подальше погіршення рівня інвестиційної привабливості малих міст і сільських територій. 5. Погіршення демографічної ситуації у малих містах та районах. 6. Посилення тінізації бізнесу у малих містах та районах (особливо у прикордонних районах області) через участь населення у „човниковій” торгівлі підакцизними товарами. 7. Скорочення обсягів інвестицій (зокрема, у

підприємницьку діяльність) і зменшення таким чином ресурсної бази економічного розвитку для наступних поколінь. 8. Наявність проявів “дискримінації” громадян України, які проживають у малих містах та на сільських територіях внаслідок концентрації ресурсів та інфраструктури підтримки підприємництва у великих містах та обласних центрах.

До основних перешкод розвитку малого підприємництва у малих містах можна віднести: відсутність єдиної, поетапно реалізованої стратегії та тактики розвитку малого бізнесу в малих містах та сільських територіях; недостатність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування для формування належної інституційної інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва; недостатній досвід, навички та рівень підготовки представників органів державного управління щодо реалізації проектів розвитку малого підприємництва на субрегіональному рівні управління; низький рівень розвитку транспортної, соціальної та ринкової інфраструктури в малих містах і сільській місцевості, віддаленість від великих населених пунктів і шляхів сполучень; недостатність навичок ведення підприємницької діяльності, нестача фінансових ресурсів населення у малих містах і сільській місцевості щодо започаткування та ведення підприємницької діяльності; відсутність знань щодо перспективних ринкових ніш та видів підприємницької діяльності; невідповідність сформованого у малих містах та районах підприємницького середовища, відсутність дієвих програм залучення коштів вітчизняних трудових мігрантів у підприємницьку діяльність; низький рівень розвитку інституційної інфраструктури підприємницької діяльності у малих містах та районах; чинник трансформаційної кризи (занепад багатьох містоформуєчих великих підприємств, репресивність „старопромислових” районів, демографічна криза тощо) та ін.

Список використаних джерел

1. Малые города Украины // Бизнес. – <http://www.business.ua>.
2. Фінанси малих підприємств Миколаївської області. Статистичний збірник. – Держкомстат України, Головне управління статистики у Миколаївській області. – Миколаїв, 2009. – 113 с.; Статистичний щорічник України за 2008 рік. – Держкомстат України. – К.: Консультант, 2008. – 576 с.
3. Гавриленко, Н. В. (2007). Податкова система: навч. посіб. Львів: Новий Світ-2000.
4. Гавриленко, Н. В. (2007). Вплив податкового навантаження підприємницької сфери на національну економіку. Науковий вісник, (3), 40.
5. Гавриленко Н.В. Застосування фінансової звітності для оцінки податкового тягаря малих і середніх підприємств Миколаївського та Одеського регіонів / Н.В. Гавриленко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 26 – 29.
6. Гавриленко, Н. В. Порівняльний аналіз доцільності роботи за альтернативними способами оподаткування малих підприємств = Comparative analysis of expedience of work on the alternative methods of taxation in the small enterprises / Н. В. Гавриленко // Актуальні проблеми економіки : наук. екон. журн. – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2007. – № 12. – С. 42–52.
7. Гавриленко, Н. В. Підприємництво і малий бізнес: основні акценти / Н. В. Гавриленко // Наук. вісн. ОНЕУ. – Одеса : ОНЕУ, 2007. – № 17. – С. 31–40.